ما شاء الله لا قوة الا بالله

الحمد لله والمنة

که این کتاب لا جواب در زبان افغانی لاثانی مسمّی به

معرفة الافغانی

١٣٤١ هـ

حسب فرمائش

ملا جان محمد و ملا بسم الله

تاجران کتب شهر قندهار

در اسلامیه پریس لاهور طبع شد

باهتمام مولوی عبد الرشید منیجر

بسم الله الرحمن الرحیم

راشه تل د حق ثنا کړه
بیا همیشه مرحق را ثنا کن
په ثنا ژبه گویا کړه
به ثنا زبان گویا کن

دا ثنا په زړه کښې نهال که
این ثنا در دل نهال کن
په سایه یې خنک بال که
به سایه اش خنک بال کن

که په دې ثنا مشغول شې
اگر باین ثنا مشغول شوی
په دوه کونه به مقبول شې
در دو جهان مقبول شوی

که خپل ورد دې په اخلاص کړې
اگر ورد خود باخلاص کنی
له محنت به ځان خلاص کړې
از سختی جان را رها کنی

دغه ورد د زړه سراج دے
همه ورد چراغ دل است
د همه ظلمت علاج دے
همه تاریکیها را علاج است

نفس مه کاږه بې ذکره
نفس را مکش بجز ذکر
زړه خالي مکړه له فکره
دل را خالی مکن از فکر

د دنیا چه څه بهبود دے
از دنیا که چیزے بهبود است
عاقبت همه نابود دے
عاقبت همه نابود است

دوهم باب په بیان کښې د نعت د سید المرسلین دے

بیا درود د په رسول وي
باز درود بر رسول باشد
پر هغه رسول مقبول وي
بر همو رسول مقبول باشد

چه شفیع المذنبین دے
که شفیع گناه گاران است
رحمة للعالمین دے
و رحمت عالمیان است

د همه عالم سرور دے
بر همه عالم را سردار است
په تحقیق خیر البشر دے
به یقین بهترین بشر است

قاب قوسین چه ئې مقام وو
قاب قوسین مقام او بود
محمد خیر الانام وو
محمد بهترین مخلوقات بود

عام د ده هم شفاعت دے
عام است شفاعت او
خیر خواه د هر امت دے
خیر خواه هر امت است او

حضرت هسې شهریار دے
حضرت همچنین شهریار است
چه مشفق تر مور و پلار دے
که مشفق از مادر و پدر است

پلیش وپس چه څه دنیا ده
پیش و پس هر که دنیا است
خو د ده په روی پیدا ده
هم بروے این پیدا شده است

تر آدم هم اولین وو
از آدم هم پیش بود
آخر ختم المرسلین وو
آخر ختم مرسلین بود

دریم باب په بیان کښې د ذکر د اصحابو

کل اصحاب د دین نجوم دي
همه اصحاب ستارگان دین اند
وهر چا و ته معلوم دي
و به هر کسے معلوم اند

که څوک ځي د حق په لوري
اگر کسے بطرف حق ببرود
پر دې ستورو دې لار کوري
برین ستارها که اصحاب اند راه ببینند

چرمې نه چه غلط دوي شي
جائے نباشد که ایشان غلط شوند
پیچ وتاب لکه موی شي
پیچ وتاب مانند موی شوند

د حضرت هسي یاران دي
یاران حضرت چنین اند
چه دده د دین پاسبان دي
که پاسبانان دین اند

د رسول په تبع بنایي
به تبع رسول مے شاید
چه هر څوک درود پر وائي
که هرکس بر ایشان درود بخواند

اول یار دده صدیق وو
اول یار او صدیق بود
چه کامل دده تصدیق وو
که تصدیق ایشان کامل بود

له هر څه نه ساکت وو
از همه چیز ساکت یعنی خاموش بود
خو پر دین باندې ثابت وو
و بر دین ثابت بود

دوهم یار دده عمر وو
دویم یار ایشان عمر بود
جو پر روښان د عدل نمر وو
که روشن آفتاب عدل بود

هم د حق باطل فارق وو
هم فارق حق و باطل بود
په دې فرق کښې موافق وو
و درین فرق موافق بود

دریم یار دده عثمان وو
سویم یار ایشان عثمان بود
د حیا د سخا کان وو
که کان حیا و سخا بود

تر حد زیات وو دده علم
علم او از حد زیاده بود
خوی خاصه وو دده حلم
وحلم خاصهٔ سیرت او بود

څلرم یاري علي وو
چهارم یار ایشان علی بود
چه همت یې ډیر عالي وو
که همت ایشان عالی بود

شجاعت یې بېدریغ وو
شجاعت ایشان بیدریغ بود
د کافر د گردن تیغ وو
برائے گردن کافر تیغ بود

د دوي مدح مې تصویر کړه
مدح ایشان تصویر کردم
په قلم مې لږ تحریر کړه
به قلم اندکے تحریر کردم

که د دوي د روي د پاره
که بروئے ایشان
ما هم وه بخښې غفاره
مرا هم ببخش اے غفار

پیر محمد ډیر گناه کار دے
پیر محمد بسیار گنهگار است
له غفاره امید وار دے
از غفار امیدوار است

مغفرت له خدایه غواړي
مغفرت از خدا مے خواهد
که یې مومي بیا به ویاړي
اگر یابد باز خوش گردد

څلورم باب دې په بیان کښې د مدح د شاهزاده سلیمان چه
باب چهارم است در مدح شهزاده سلیمان که

نعمت یې زه سرفراز شوم ، په ما بین کښې د خلقو
نعمت او سرفراز شدم در میان مخلوق
ممتاز شوم ، مقرر مې تر مواجب دی ، شکر د نعمت
ممتاز شدم مواجب من ازیشان مقرر ست شکر نعمت
پر ما واجب دی
بر من واجب است

پس له حمده له درود ه
پس از حمد و درود
سوه د شاه مدح مقصوده
شد مدح شاه مقصود من

شاه سلیمان د حکم نمر شو
شاه سلیمان آفتاب با حکم بود
کل عالم پر منور شو
همه عالم برو روشن شد

پر عالم فیض د جود شه
بر عالم ریختن از سخا شد

د نعمت شکر مقصود شه
شکر نعمت مقصود شد

د شاه تخت سلیمانی دی
تخت شاه سلیمانی است

عجب لطف یزدانی دی
عجیبه لطف خدا ست

د حضرت دین ئې محکم کړ
دین حضرت را محکم کرد

په دوران ئې جهل کم کړ
در دوران خود جهالت کم کرد

زیب زینت دی شاه د علم
شاه زیب و زینت علم است

سیال ئې نشته څوک په علم
برابر او در علم هیچکس نیست

په میدان د جنګ هم شیر دے
در میدان جنگ هم شیر است

داعدا په حق شمشیر دے
در حق دشمن شمشیر است

صاعقه د ده د قهر
صاعقهٔ قهر او

وران وی د دښمن ښهر
ویران میکند شهر دشمن را

د بر محکم ئې تخت و بخت دے
بخت و تخت او بسیار مضبوط است

پر دښمن ئې آرام کخت دے
بر دشمن آرام قحط است

لذیذ عمر ئې پر تریخ کړ
لذیذ عمر برو تلخ گردانید

فراخ جهان ئې باندې سیخ کړ
کشاده جهان برو چون سیخ کرد

سرکښ خصم ئې مقهور شه
سرکش دشمنش مغلوب شد

په قلعه د غم محصور شه
در قلعهٔ غم بند شد

پښتانه ور باندې ښاد شوه
افغانان باو شاد شدند

له همه غمه آزاد شوه
از همه غم آزاد شدند

قندهار چه درست زندان وو
قندهار که همه زندان بود

بیا زندان ورته حیران وو
باز زندان باو حیران بود

په دی وقت جنت نذیر سو
درین وقت جنت نذیر شد

هم د مصر دلپذیر سو
هم از مصر دل پذیر شد

ن سبب د هر دولت دی
امروز سبب هر دولت است

سرچشمه د هر نعمت دی
سرچشمه هر نعمت است

که به بخت د روزګار وی
اگر بخت روزگار باشد

د ده عمر دی بی شمار وی
عمر او بسیار باشد

شاه زاده د علم کان دی
شهزاده کان علم است

ن رونق د درست جهان دی
امروز رونق تمام جهان است

د دولت ئې زه دعا کرم
از دولتش دعا میکنم

د بخت خواست تل له خدایه کوم
سوال بختش همیشه از خدا میکنم

څو امکان د بقا وي بنه
تا امکان بقا باشد

دا آفتاب دی رب لوینه
این آفتاب را خدا نگاه دارد

چه عالم باندې روښن دی
که عالم برین روشن است

تمام ملک په ده ګلشن دی
تمام ملک برو گلشن است

پیر محمد غریب ناتوان دے
پیر محمد غریب ناتوان است

سراسره کل نقصان دے
سراسر همه نقصان است

که هرڅو مدح تحریر که
اگر هرچند مدح تحریر کند

په بیان کښ به تقصیر که
در بیان تقصیر کند

شاهزاده مدح ده پوره
مدح شهزاده بسیار است

تر حساب تر شمار ده تیره
از اندازه حساب زیاده است

پنځم باب په بیان کښې د هغو الفاظو چه باداشاهان اوحاکمان او هسې نور اهل د دیوان یې ډیر استعمالوینه

پنجم باب دربیان آنهای الفاظ که بادشاهان و حاکمان وهمچنین دیگر اهل دیوان بسیار استعمال میکنند۔

فرمان ورکړه۔ فرمان واخله ۔ فرمان مه ورکوه۔ فرمان
فرمان بده ۔ فرمان بردار ۔ فرمان مده ۔ فرمان
ورکړسو۔ فرمان ورکړی سوی دی ۔ فرمان به ورکړسي
داده شد۔ فرمان داده شده ست ۔ فرمان خواهد داد۔
فرمان ورنه کړسو۔ فرمان ورکړی سوی ندی ۔
فرمان داده نشد ۔ فرمان داده نشده است ۔
فرمان به ورنه کړسی ۔ فرمان ئې ورکړ۔ فرمان ئې
فرمان داده نخواهد شد۔ فرمان را داد فرمان را
ورکړی دی۔ فرمان به ورکړی ۔ فرمان ئې ورنکړ۔
داده است فرمان را خواهد داد۔ فرمان را نداد۔
فرمان ئې ورکړی ندی ۔ فرمان به ورنکړی۔ فرمان
فرمان نداده است ۔ فرمان را نخواهد داد۔ فرمان
دې ورکړ۔ فرمان دې ورکړی دی ۔ فرمان به ورکړې۔
را دادی ۔ فرمان را داده اید ۔ فرمان راخواهی داد
فرمان دې ورنکړ۔ فرمان دې ورکړی ندی۔ فرمان به ورنکړې
فرمان را ندادی ۔ فرمان را نداده اید ۔ فرمان رانخواهی داد
فرمان مې ورکړ۔ فرمان مې ورکړی دی۔ فرمان به ورکړم۔
فرمان را دادم ۔ فرمان را داده ایم ۔ فرمان راخواهم داد۔

فرمان مې ورنکړ۔ فرمان مې ورکړی ندی۔ فرمان به ورنکړم۔
فرمان را ندادم ۔ فرمان را نداده ایم ۔ فرمان رانخواهم داد
فرمان وکښه۔ فرمان مکښه ۔فرمان تمام سو۔ فرمان نسو تمام
فرمان بنویس ۔ فرمان منویس فرمان تمام شد۔ فرمان نشد تمام
فرمان وکیښ سو۔ فرمان کښلی سوی دی۔ فرمان به وکیښ سي
فرمان نوشته شد ۔ فرمان نوشته شده هست ۔ فرمان نوشته خواهد شد
فرمان وه نه کیښ سو۔ فرمان کښلی سوی نه دی۔ فرمان به نه وکیښ سي
فرمان نوشته نشد ۔ فرمان نوشته نشده هست ۔ فرمان نوشته نخواهد شد
فرمان به وکښې۔ فرمان دې کښلی دی ۔ فرمان دې وه کیښ
فرمان بنویسی ۔ فرمان نوشته اید ۔ فرمان را نوشتی۔
فرمان به نه وکښې۔ فرمان دې ندی کښلی۔ فرمان دې نه وکیښ
فرمان رانخواهی نوشت۔ فرمان را نه نوشته ای ۔ فرمان نه نوشته ای
فرمان مې وه کیښ۔ فرمان مې کښلی دی۔ فرمان به وکښم
فرمان را نوشتم ۔ فرمان را نوشته ایم۔ فرمان را خواهم نوشت
فرمان مې نه وکیښ۔ فرمان مې ندی کښلی۔ فرمان به نه وکښم
فرمان را نه نوشتم ۔ فرمان را نه نوشته ایم ۔ فرمان نخواهم نوشت۔
فرمان ئې وکیښ۔ فرمان ئې کښلی دی ۔ فرمان به وکښي
فرمان را نوشت۔ فرمان را نوشته هست ۔ فرمان را خواهد نوشت
فرمان ئې نه وکیښ۔ فرمان ئې ندی کښلی۔ فرمان به نه وکښي
فرمان را ننوشت فرمان را ننوشته است۔ فرمان رانخواهد نوشت
دیوان وکړه۔ دیوان مه کوه۔ دیوان دې ښه وکړ۔ دیوان دې ښه نه وکړ
دیوان بکن ۔ دیوان مکن ۔ دیوان را خوب کردی۔ دیوان را خوب نکردی

دیوان ی وکړ - دیوان ی کړی دی - دیوان به وکړی -
دیوان کرد - دیوان کرده ست - دیوان خواهد کرد -

دیوان ی نه وکړ - دیوان ندی کړی - دیوان به نه وکړی
دیوان نه کرد - دیوان نه کرده ست - دیوان نخواهد کرد -

دیوان وُسو - دیوان سوَے دی - دیوان به وسی -
دیوان شد - دیوان شده ست - دیوان خواهد شد

دیوان نه وُسو - دیوان نَدی سوی - دیوان به نه وسی
دیوان نشد - دیوان نشده ست - دیوان نخواهد شد -

دیوان دی وکړ - دیوان دی کړی دی - دیوان به وکړ -
دیوان را کردی - دیوان را کرده اید - دیوان خواهی کرد -

دیوان دی نه وکړ - دیوان دے نه دی کړی - دیوان به نه وکړ
دیوان را نکردی - دیوان را نکرده اید - دیوان را نخواهی کرد

دیوان می وکړ - دیوان می کړی دی - دیوان به وکړم -
دیوان را کردم - دیوان را کرده ایم - دیوان را خواهم کرد -

دیوان می نه وکړ - دیوان می ندی کړی - دیوان به نه وکړم
دیوان را نکردم - دیوان را نکرده ایم - دیوان را نخواهم کرد

محصل ولیږه - محصل مه لیږه - محصل ځه له لیږ -
محصل را بفرست - محصل را مفرست - محصل را چرا بفرستی

محصل ی وه لیږه - محصل ی لیږلی دی - محصل به ی وه لیږی
محصل را فرستاد - محصل را فرستاده ست - محصل را خواهد فرستاد -

محصل ی نه وه لیږه - محصل ی نه دی لیږلی - محصل به ی نه ولیږی
محصل را نفرستاد - محصل را نفرستاده ست - محصل را نخواهد فرستاد

محصل دی وه لیږه - محصل دی لیږلی دی - محصل به ولیږی
محصل را فرستادی - محصل را فرستاده - محصل را خواهی فرستاد -

محصل دی نه ولیږه - محصل دی نه دی لیږلی - محصل به نه ولیږی
محصل را نفرستادی - محصل را نفرستاده - محصل نخواهی فرستاد

محصل می وه لیږه - محصل می لیږلی دی - محصل به وه لیږم
محصل را فرستادم - محصل را فرستاده ایم - محصل را خواهم فرستاد

محصل مے نه وه لیږه - محصل می ندی لیږلی - محصل به نه وه لیږم
محصل را نفرستادم - محصل را نفرستاده ایم - محصل نخواهم فرستاد

وهل کوه - وهل مه کوه - وهه ی - مه ی وهه - وهل ځله کوی
زدن بکن - زدن مکن - بزن ویرا - مزن ویرا - زدن چرا میکنی

وه یه واهه - وهلی ی دی - وه به یه وهی - نه یه وه واهه - نه یه دی وهلے
زدش - زده است - خواهد زد - نزدش - نزده ست

نه به یه وه وهی - وه دی واهه - وهلی دی دی - وه به یه وهے -
نخواهد زد - زدی - زده ای - خواهی زد

وه می واهه - وهلی مے دی - وه به یه وهم - نه می وه واهه -
زدم - زده ام - خواهم زد - نزدم -

نه مے دی وهلی - نه به یه وه وهم - تړل کوه - تړل مه کوه -
نزده ایم - نخواهم زد - بستن بکن - بستن مکن

وه یه تړه - مه یه تړه - ځله یه تړې - پر څه ی تړې - بیګناه دے
ببندش بکن - مکن ببندش - چرا ببندش میکنی - برچه میبندی - بیګناه ست

وه یه تاړه - تړلی ی دی - وه به یه تړی - نه یه وه تاړه
ببندش - بسته ست - خواهد بست - نه بست -

نه یئ دِی تړلی - نه بیه وهٔ تړی - وه دی تاړه - تړلی دی ځی -

نه بسته بست　تخواهد بست　بستی　بستهٔ

وه به یه تړمے - نه دی وه تاړه - نه دی ځی تړلی - نه بیه وه تړه

خواهی بست　نه بسته　نه بستهٔ　نخواهی بست

وه می تاړه - تړلی می دی - وه بیه تړم - نه مے وتاړه -

بستم　بسته ایم　خواهم بست　نه بستم

نه مے دی تړلی - نه بیه وهٔ تړم - نه بیه پغاړه ځنځیر کړم

نه بسته ایم　نخواهم بست　نه بگردنش　زنجیر کردم

فلانا عرض لره راوله - فلا نامه راواله - څه په کار دے څیه کو -

فلانا را بهر عرض بیار　فلانا را بیار　چه بکار است　چه میکنی

رابیه ووست - راوستلی ے دی - رابیه ولی - نه یه راووست

آورد　آورده است　خواهد آورد　نه آورد

دی

نه یه دی راوستلی نه بیه راولی - رادی ووست - راوستلی ځی

نه آورده است　نخواهد آورد　آوردی　آوردهٔ

دا بیه ولِ - نه دی راووست - نه دی ځی راوستلی - نه بیه راولِ

خواهی آورد　نیاوردی　نه آوردهٔ　نخواهی آورد

را می ووست - راوستلی مے دی - را بیه ولم - نه می راووست

آوردم　آورده ایم　خواهم آورد　نه آوردم

نه می دی راوستلی - نه بیه راولم - سلام وکړه - سلام مه کوه -

نه آورده ایم　نخواهم آورد　سلام بکن　سلام نکن

ی

سلام څه لره کوِ - سلام ی وکړ - سلام یه کړی دے - سلام یه وکړ

سلام چرا میکنی　سلام را کرد　سلام را کرده است　سلام را خواهد کرد

سلام ی نه وکړ - سلام ی نه دی کړے - سلام به نه وکړی - سلام دی وکړ

سلام را نکرد　سلام را نکرده است　سلام را نخواهد کرد -　سلام کردی

سلام دی کړی ځی - سلام به وکړِ - سلام دی نه وکړ - سلام دی نه دی کړے

سلام کردهٔ -　سلام خواهی کرد -　سلام نکردی　سلام را نکردهٔ -

سلام به نه وکړِ - سلام مے وکړ - سلام می کړی دے - سلام به وکړم

سلام را نخواهی کرد -　سلام کردم　سلام کرده ایم　-　سلام خواهم کرد

سلام مے نه وکړ - سلام می کړے نه دی - سلام به نه وکړم

سلام نکردم　سلام نکرده ایم　سلام نخواهم کرد

خلعت مه ورکوه - خلعت ورکړه - خلعت وچانه ورکو -

خلعت مده　خلعت بده　خلعت را بکه میدهی

خلعت واغُنده - خلعت مه اَغُنده - خلعت یے واغُست

خلعت بپوش　خلعت مپوش　خلعت را پوشید

خلعت یے اَغُستی ځی - خلعت به واغُندی - خلعت یئ نه واغُست

خلعت را　پوشیده است　خلعت را خواهد پوشید -　خلعت را نپوشید

خلعت یے نه دی اَغُستے - خلعت به نه واغُندی - خلعت دی　واغُست

خلعت را نپوشیده است　خلعت را نخواهد پوشید　خلعت را پوشیدی

خلعت دی اَغُستی ځی - خلعت به واغُندِ - خلعت دی نه واغُست

خلعت را پوشیدهٔ -　خلعت را خواهی پوشید -　خلعت را نپوشیدی -

خلعت دی نه دی اُغُستی - خلعت به نه واغندِ - خلعت مے واغُست

خلعت را نپوشیدهٔ　خلعت نخواهی پوشید　خلعت پوشیدم

خلعت مے اَغُستی ځی - خلعت به واغُندم - خلعت می نه واغُست

خلعت پوشیده ایم　خلعت را خواهم پوشید　خلعت را نپوشیدم

خلعت مې نه دی اغوستی - خلعت به نه واغوندم -

خلعت ما نپوشیده ایم - خلعت را نخواهم پوشید

خانان دې راسي - خانان دې نه راشي - خانان څه کار لري -

خانان بیاید خانان نیاید خانان چه کار دارد

خانان راغله - خانان راغلي دي - خانان به راسي -

خانان آمدند خانها آمده اند خانها خواهد آمد

خانان نه راغله - خانان نه دي راغلي - خانان به نه راسي

خانها نه آمدند خانها نه آمده اند خانها نخواهند آمد

تاسي راغلاست - تاسي راغلي یاست - تاسي به راسي

شما آمدید شما آمده اید شما خواهی آمد

تاسي نه راغلاست - تاسي نه یاست راغلي - تاسي به نه راسي

شما نه آمدید شما نه آمده اید شما نخواهی آمد

مونږ راغلو - مونږ راغلي یو - مونږ به راسو -

ما یان آمدیم - ما یان آمده ایم - ما یان خواهیم آمد -

مونږ نه راغلو - مونږ نه یو راغلي - مونږ به نه راسو -

ما یان نه آمدیم ما یان نه آمده ایم - ما یان نخواهیم آمد

راغی - راغلی دی - رابسي - نه راغی - نه دی راغلی -

آمد آمده است خواهد آمد نه آمد نه آمده است

نه به راسي - راغلې - راغلی ی - رابسې - نه راغلې -

نخواهد آمد آمدی آمده ای خواهی آمد نه آمدی

نه ې راغلی - نه به سې را - راغلم - راغلی یم - رابسم

نه آمده ای نخواهی آمد آمدم آمده ایم خواهم آمد -

نه راغلم - نه یم راغلی - نه بسم را - مواجب ورکړه

نه آمدم - نه آمده ایم - نخواهم آمد مواجب بده

مواجب مه ورکوه - مواجب دې چادی - مواجب نشته

مواجب مده مواجب از کیست مواجب نیست

مواجب مې ورکړه - مواجب مې ورکړی دی - مواجب به ورکړی

مواجب داد مواجب داده است مواجب خواهد داد

مواجب مې نه ورکړه - مواجب مې نه دی ورکړی - مواجب به نه ورکړی

مواجب نداد مواجب نداده است مواجب نخواهد داد

مواجب دې ورکړه - مواجب دې ورکړی دی - مواجب به ورکړې

مواجب دادی مواجب داده اید مواجب خواهی داد

مواجب دې نه ورکړه - مواجب دې نه دی ورکړی - مواجب به نه ورکړې

مواجب ندادی مواجب نداده مواجب نخواهی داد

مواجب مې ورکړه - مواجب مې ورکړی دی - مواجب به ورکړم -

مواجب دادم مواجب داده ایم مواجب خواهم داد

مواجب مې نه ورکړه - مواجب مې نه دی ورکړی - مواجب به نه ورکړم

مواجب را ندادم - مواجب نداده ایم مواجب نخواهم داد -

مواجب ورکړ شو - مواجب ورکړی شوی دی - مواجب به ورکړ سي

مواجب داده شد - مواجب داده شده است - مواجب داده خواهد شد

مواجب ور نه کړ شو - مواجب ور کړی سوی نه دی - مواجب به ورنه کړ سي

مواجب داده نشد - مواجب داده نشده است - مواجب داده نخواهد شد

لښکر تول که - لښکر مه تولوه - لښکر چا لره تول کړ -

قشون جمع کن قشون جمع مکن قشون را بهر که جمع میکنی -

لښکر درست نه لوی - لښکر بې اسباب دے - لښکر خوار دے -
قشون آراسته ندارد - قشون بے اسباب است قشون خوار است

لښکری تول کړ - لښکری تول کړی دے - لښکر به تول کړی -
قشون را جمع کرد قشون را جمع کرده است - قشون را جمع خواهد کرد

لښکری تول نکړ - لښکر تول کړی ندے - لښکر به تول نکړی -
قشون را جمع نکرد - قشون را جمع نکرده است قشون جمع نخواهد کرد

لښکر دی تول کړ - لښکر دی تول کړی دی - لښکر به تول کړ -
قشون را جمع کردی - قشون را جمع کردهٔ - قشون بها جمع خواهی کرد

لښکر دی تول نکړ - لښکر دی تول کړی ندے - لښکر به تول نکړ -
قشون را جمع نکردی - قشون را جمع نکردهٔ - قشون را جمع نخواهی کرد

لښکر می تول کړ - لښکر می تول کړی دے - لښکر به تول کړم -
قشون را جمع کردم - قشون را جمع کرده ایم - قشون را جمع خواهم کرد -

لښکر می تول نکړ - لښکر می تول کړی ندے - لښکر به تول نکړم
قشون را جمع نکردم قشون را جمع نکرده ایم - قشون را جمع نخواهم کرد -

نسان ونسه - نسان مه نسه - نسان دی لاندی نیولی
نسان بگیر - نسان مگیر - نسان را هنوز نگرفته ای

نسان ی وه نیو - نسان ی نیولی دے - نسان به وه نسی -
نسان را گرفت - نسان را گرفته است - نسان را خواهد گرفت

نسان ئی نه وه نیو - نسان ئی نه دی نیولی - نسان نه وه نسی
نسان را نگرفت - نسان را نگرفته است - نسان نخواهد گرفت

نسان دی وه نیو - نسان دی نیولی دی - نسان به وه نسې -
نسان را گرفتی - نسان را گرفتهٔ - نسان را خواهی گرفت

نسان دی نه وه نیو - نسان دی نه دی نیولی - نسان به نه وه نسې
نسان را نگرفتی نسان را نگرفتهٔ نسان را نخواهی گرفت -

نسان می وه نیو - نسان می نیولی دی - نسان به ونسم
نسان گرفتم نسان را گرفته ایم - نسان خواهم گرفت -

نسان می نه وه نیو - نسان می نه دی نیولی - نسان نه وه نسم
نسان نگرفتم نسان نگرفته ایم - نسان نخواهم گرفت -

شماره - یا حساب هم پل غه رنګ زده کړه - وا به شماره دے
شمار کن وحساب را هم بهمین قسم یاد بگیر - بگو شماره را

وه نیوه - شماره ی نیولی ده - شماره به وه نسي
گرفت - شماره را گرفته است - شماره را خواهد گرفت

حساب یے وه نیوه - حساب یے نیولی دے - حساب به وه نسی
حساب را گرفت حساب را گرفته است حساب را خواهد گرفت

هم دغه ویل سی - وه یه کنه - مه یه کنه - څو ی کنې -
هم همین قسم گفته میشود - بشمار مشمار - چند میشماری

وه ی ګڼل - ګڼلی ے دی - وه بیه ګڼي - نه ی وه ګڼل -
شمرد شمرده است میشمارد - نه شمرد

نه یه دی ګڼلی - نه بیه وه ګڼي - وه دی ګڼل -
نشمرده است نخواهد شمرد شمردی -

ګڼلی دی دی - وه بیه ګڼې - نه دی وه ګڼل -
شمردهٔ - خواهی شمرد - نشمردی

نه دی دی ګڼلی - نه بیه وه ګڼې - وه می ګڼل -
نشمردهٔ نخواهی شمرد - شمردم -

ګڼلي مې دي - وه به ګڼم - نه مې وه ګڼل -

شمرده ام　خواهم شمرد　نشمردم

نه مې دي ګڼل - نه به وه ګڼم - ښکار وکړه -

نشمرده ام　نخواهم شمرد　شکار بکن

ښکار مه کوه - په ښکار پسې عبث عمر ضایع کیږي -

شکار مکن　در دنبال شکار عبث عمر ضائع می شود

ښکار که وکړې باک نشته - ښکار مباح دی - ښکار

شکار اگر بکنی　باک نیست　شکار مباح ست - شکار

ښه دی کله کله - غم به دې لرې کړي له دله -

خوب ست گاه گاه　غم شما دور میکند از دل

شاه زاده صاحب ښکار ته ووت - ښکار ته به ووزي -

شهزاده صاحب به شکار بیرون شد - به شکار بیرون خواهد شد -

ښکار ته وتلی دی - ښکار ته وه نه ووت - ښکار ته به نه ووزي

به شکار بیرون شده ست - به شکار بیرون نشد - به شکار بیرون نخواهد شد -

ښکار ته وتلی نه دی - ښکار ته وه ووت - په ښکار به ووزي -

به شکار بیرون نشده است - به شکار بیرون شدی - به شکار بیرون خواهی شد -

ښکار ته وتلی ئې - ښکار ته نه ووتې - ښکار ته به نه ووزې -

به شکار بیرون شده - به شکار بیرون نشدی - به شکار بیرون نخواهی شد -

ښکار ته وتلی نه ئې - په ښکار ته ووتم - په ښکار به ووزم -

به شکار بیرون نشده - به شکار بیرون شدم - به شکار بیرون خواهم شد -

ښکار ته وتلی یم - ښکار ته نه وه وتم - په ښکار به نه ووزم

به شکار بیرون شده ایم - به شکار بیرون نشدم - به شکار بیرون نخواهم شد -

ښکار ته نه یم وتلی - شپږم باب په بیان کښې د هغو لفظو چه انور خلق وائي

به شکار نشده ام بیرون　ششم باب در بیان همان لفظها که این دیگر مردم میگوید

بازار له ولاړ سه - بازار له مه ځه - بازار ته څه کوې -

بازار برو　بازار مرو　بازار چه میکنی

بازار د بیکارو کار دی - چه پیسه نه لرې بازار مه وینه

بازار مر بیکاران را کار ست　که پول نداری بازار مبین

و بازار ته دي هغه ځي چه پیسه لري - چه پیسه لري هغه دي ځي

به بازار همو برود که پول دارد - که پول ندارد همو نرود

بازار له ولاړم - بازار له تللي یو - بازار له به ولاړ سم -

بازار رفتم　بازار رفته ایم - بازار خواهم رفت

بازار له نه ولاړم - بازار له نیم تللی - بازار له به نه ولاړ سم

بازار نرفتم　بازار نرفته ایم　بازار نخواهم رفت -

بازار له ولاړې - بازار له تللی ئې - بازار له به ولاړ سې -

بازار رفتی　بازار رفته　بازار خواهی رفت -

بازار له نه ولاړې - بازار تللی نه ئې - بازار له به ولاړ نه سې

بازار نرفتی　بازار نرفته　بازار نخواهی رفت

بازار له ولاړه - بازار له تللی دی - بازار له به ولاړ سي

بازار رفت　بازار رفته است　بازار خواهد رفت -

بازار له نه ولاړه - بازار له نه دی تللی - بازار له به نه سي ولاړ

بازار نرفته　بازار نرفته ست - بازار نخواهد رفت -

سودا وکړه - سودا مکوه - څیطان ګران دی -

سودا بکن　سودا مکن　چیطها گران هست -

نقصان شی - سود به وه نکړ - زیان به وکړ - څو وخت

نقصان میشود سود نخواهی کرد زیان خواهی کرد - چند وقت

وه درېږه - رخت به ارزان سی - سودا به وکړه -

ایستاده شو رخت ارزان میشود سودا کرد

سودا یې کړی ده - سودا به وکړی - سودا به نه وکړه -

سودا کرده است سودا خواهد کرد سودا نکرد -

سودا ی نه ده کړی - سودا به نه وکړی - سودا دی وکړه -

سودا نکرده است سودا نخواهد کرد سودا کردی

سودا دی کړی ده - سودا به وکړې - سودا دی نه وکړه -

سودا را کردهٔ سودا خواهی کرد - سودا را نکردی

سودا دی نه ده کړی - سودا به نه وکړې - سودا می وکړه -

سودا را نکردهٔ سودا را نخواهی کرد سودا را کردم

سودا مې کړی ده - سودا به وکړم - سودا می نه وکړه -

سودا را کرده ایم - سودا را خواهم کردم سودا را نکردم

سودا مې نه ده کړی - سودا به نه وکړم - کښت وسو -

سودا را نکرده ایم - سودا را نخواهم کرد - کشت شد

کښت نه وسو - کښت ښه دی - کښت ښه نه دی -

کشت نشد کشت خوبست کشت خوب نیست

کښت سرخی وه واهه - کښت وکړه - کښت مه کوه -

کشت سرخی زد کشت بکن کشت مکن

کښت خواری غواړی - د کښت اوس وخت نه دی

کشت خاری میخواهد از کشت الحال وقت نیست

د کښت وخت لا پس دی - کښت ډیر وکړه - کښت ډیر مه کوه -

از کشت وقت هنوز پس است - کشت بسیار بکن - کشت بسیار مکن -

والله بدی په وه نه رسیږی - او به پر وچې سی -

قوت شما باو نخواهد رسید - آب برو خشک خواهد شد -

حاصل به دی له لاس ووزی - خواری به دی هبطه سی

حاصل شما از دست بیرون خواهد شد خواری شما حبط خواهد شد

کښت ی وکړ - کښت ی کړی دی - کښت به وکړی -

کشت راکرد کشت کرده است کشت خواهد کرد -

کښت ی نه وکړ - کښت ی نه دے کړی - کښت به نه وکړی

کشت را نکرد کشت را نکرده است کشت را نخواهد کرد -

کښت دی وکړ - کښت دی کړی دی - کښت به وکړې

کشت کردی کشت کردهٔ کشت خواهی کرد -

کښت دی نه وکړ - کښت دی نه دی کړی - کښت به نه وکړې

کشت را نکردی کشت را نکردهٔ - کشت را نخواهی کرد

کښت می وکړ - کښت می کړی دی - کښت به وکړم -

کشت را کردم کشت کرده ایم - کشت خواهم کرد -

کښت می نه وکړ - کښت می نه دی کړی - کښت به نه وکړم

کشت نکردم کشت نکرده ایم - کشت نخواهم کرد -

او به وچې کړه - او به مه وچوه - که او به وچې کړې

آب خشک کن آب مکن خشک اگر آب خشک کنی -

شالی به له لاس ووزی - او به ورکړه چه شالی او به کړی -

شالیها از دست بیرون میشود آب بده که شالی را آب کند -

اُوبه وَچې سَوِ - اوبه وچې سَوې دِي - اوبه به وچې سي

اب خشک شد - آب خشک شده ہست - آب خشک خواہد شد

اُوبه وَچې نَسَوِ - اوبه وَچې سَوې ندي - اوبه به وچې نسي

آب خشک نشد - آب خشک نشده ہست - آب خشک نخواہد شد

اوبه ی وچې کړ - اوبه ی وچې کړې دي - اوبه به وچې کړي -

آب را خشک کرد - آب را خشک کرده ہست - آب را خشک خواہد کرد

اوبه ی وچې نکړ - اوبه ی وچې کړې ندي - اوبه به وچې نکه -

آب را خشک نکرد - آب را خشک نکرده ہست - آب را خشک نخواہد کرد

اوبه دي وچې کړ - اوبه دي اوچې کړې دي - اوبه به وچې کړِ -

آب را خشک کردی - آب را خشک کردهٔ - آب را خشک خواہی کرد

اوبه دي وچې نکړې - اوبه دي وچې کړې ندي - اوبه به وچې نکړِ

آب را خشک نکردی - آب را خشک نکردهٔ - آب را خشک نخواہی کرد

اوبه مي وچې کړ - اوبه مے وچې کړې دي - اوبه وچې کړم -

آب را خشک کردم - آب را خشک کرده ایم - آب را خشک خواہیم کرد -

اوبه مي وچې نکړ - اوبه مي وچې کړې ندي - اوبه به وچې نکړم

آب را خشک نکردم - آب را خشک نکرده ایم - آب را خشک نخواہم کرد -

باغ کښېنوهِ - باغ مه کښېنوه - باغ پوچې کړه - باغ پوچې مکوه

باغ بنشاں - باغ منشاں - باغ را پوچی کن - باغ را پوچی مکن

باغ شین سُو - باغ شین نَسو - باغ ږلی وه واهه

باغ سبز شد - باغ سبز نشد - باغ ژاله زد -

باغ انګور وکړه - باغ انګور نه وکړ - سر د ونې باد رژاوه -

باغ انگور کرد - باغ انگور نکرد - سر درخت را باد ریخت

باغ ی خراب کړ - باغ مي خراب کړې دي - باغ به خراب کړي -

باغ را خراب کرد - باغ را خراب کرده ہست - باغ را خراب خواہد کرد

باغ ی خراب نکړ - باغ ی خراب کړې ندي - باغ به خراب نکړي

باغ را خراب نکرد - باغ را خراب نکرده ہست - باغ را خراب نخواہد کرد

باغ دي خراب کړ - باغ دي خراب کړې دي - باغ به خراب کړِ -

باغ را خراب کردی - باغ را خراب کردهٔ - باغ را خراب خواہی کرد

باغ دي خراب نکړ - باغ دي خراب کړې ندي - باغ به خراب نکړ

باغ را خراب نکردی - باغ را خراب نکردهٔ - باغ خراب نخواہی کرد

باغ مي خراب کړ - باغ مي خراب کړې دي - باغ به خراب کړم

باغ را خراب کردم - باغ را خراب کرده ایم - باغ را خراب خواہم کرد

باغ مي خراب نکړ - باغ مي خراب کړې ندي - باغ به خراب نکړم

باغ را خراب نکردم - باغ را خراب نکرده ایم - باغ را خراب نخواہم کرد

لَو وکړه - لَو مکوه - لَو خواري ده - لَو کښې سو - لَو کښې سوې دي

درو بکن - درو مکن - درو خواری ہست - درو شروع شد - درو شروع شده ہست

لَو به کښې سي - لَو ی کښې سُو - لَو ی کښې سوې دي - لو به ی کښې سي -

درو شروع خواہد شد - دروش شروع شد - دروش شروع شده ہست - دروش شروع خواہد شد

لَو ی کښې نسو - لَو ی کښې سوې ندي - لو به ی کښې نسي

دروش شروع نشد - دروش شروع نشده ہست - دروش شروع نخواہد شد

لَو دي کښې سُو - لو دي کښې سَودِي - لو به دي کښې سي -

دروش شروع شد - دروش شروع شده ہست - دروش شروع خواہد شد -

لَو دي کښې نسو - لو دي کښې سوې ندي - لو به دي کښې نسي

درو شما شروع نشد - درو شما شروع نشده ہست - درو شما شروع خواہد شد

لومی ګڼ شو ـ لومی ګڼ سوی دی ـ لو به می ګڼ سی

دروم شروع شد دروم شروع شده ہست دروم شروع خواہد شد ـ

لومی ګڼ نشو ـ لومی ګڼ سوی ندی ـ لو به می ګڼ نشی

دروم شروع نشد دروم شروع نشده ست دروم شروع خواہد نشد

لوی وکړ ـ لوی کړی دی ـ لو به وکړی ـ لوی به نه وکړ ـ

درو کرد ـ درو کرده ہست درو خواہد کرد ـ درو نکرد ـ

لوی ندی کړی ـ لو به نه وکړی ـ لو دی نه وکړ

درو نکرده ہست درو نخواہد کرد ـ درو کردی

لو دی کړی دی ـ لو به وکړ ـ لو دی نه وکړ

درو کردهٔ دروخواہی کرد ـ درو را نکردی ـ

لو دی ندی کړی ـ لو به نه وکړ ـ لو مے وکړ ـ

درو نکردهٔ ـ درو نخواہی کرد ـ درو کردم

لو می کړی دی ـ لو به وکړم ـ لو مے نه وکړ ـ

درو کرده ایم ـ درو خواہم کرد ـ درو نکردم

لو می ندی کړی ـ لو به نه وکړم ـ لو پر یووت

درو نکرده ایم درو نخواہم کرد ـ درو افتاد

لو پر یوتلی دی ـ لو به پر یوزی ـ درمند وه کوټه ـ

درو افتاده ہست درو خواہم افتاد خرمن بکوب

درمند مه کوټه ـ درمند تر کُو مه کوټ

خرمن نکوب خرمن را تا کے مے کوبی ـ

وریش پرې واخسته ـ وریش پرې اخستی ده ـ

از وعدهٔ سال را برداشت از وعدهٔ سال را برداشته ہست

وریش پر به واخلی ـ وریش پر دی واخسته ـ

از وعده را خواہد برداشت از وعده را برداشتی

وریش پر دی اخستی ده ـ وریش پر به واخلې ـ

از وعده را برداشتهٔ از وعده را خواہی برداشت

وریش پر می واخسته ـ وریش پر مے اخستی ده ـ

از وعده را برداشتم از وعده را برداشته ام

وریش پر به واخلم ـ سږ کال پر یوالی ده ـ

از وعده را بر میدارم امسال پر بوالی ست

کاختی دی رب نه راولی ـ کاختی نشته خدای دی مے

قحط را رب بنا ورد قحط نیست رب العالمین

سر د شاهزاده صاحب الری ـ چه سرچشمه د جود دی

سر شهزاده صاحب داشته باشد که سرچشمه سخاوکرم ست

آمین ـ آمین ـ آمین ـ دا دعا می حق دی قبوله کړی مبین

استجب استجب استجب این دعاے من را قبول کند قادر مبین

اوم باب په بیان کښ د خوراک او د څښن او د اغوستن

هفتم باب در بیان خوراک دنوشیدن وپوشیدن

خواره وه خوره ـ خواره ډیر خوره ـ خواره مه خوره ـ

طعام بخور طعام بسیار بخور چیز نخور

خواره لږ خوره ـ هر رنګ خواره بدی رنځور کا ـ

چیز کم خور هر قسم خوردنیها شمارا رنجور خواہد کرد

ډوډی به وخوره ـ ډوډی یی خولې ده ـ ډوډی به وه خوی

نان را خورد نان را خورده ہست ـ نان را خواہد خورد ـ

ډوډۍ به نه وخوړه - ډوډۍ به نده خوړلې -

نان را نخورد نان را نخورده است

ډوډۍ به نه وه خورې - ډوډۍ دې وخوړه -

نان را نخواهد خورد نان را خوردی -

ډوډۍ دې خوړلې ده - ډوډۍ به وه خورې -

نان را خورده نان را خواهی خورد -

ډوډۍ دې نه وخوړه - ډوډۍ دې نده خوړلې -

نان را نخوردی نان را نخورده

ډوډۍ به نه وخورې - ډوډۍ مې وخوړه -

نان را نخواهی خورد نان را خوردم

ډوډۍ مې خوړلې ده - ډوډۍ به وه خورم

نان را خورده ایم نان را خواهم خورد

ډوډۍ مې نه وه خوړه - ډوډۍ مې نده خوړلې

نان را نخوردم نان را نخورده ایم -

ډوډۍ به نه وخورم - اوبه وڅښه - اوبه مه څښه

نان را نخواهم خورد آب بخور آب مخور

اوبه لږ څښه - اوبه که ډیرې وڅښې نس به دې خوږ کا

آب کم خور آب اگر بسیار بخوری شکم شما را درد

وه کا بنې - او خوب به دې ډیر که - اوبه به وڅښي -

میکشد و خواب شما را بسیار خواهد کرد - آب خورد

اوبه یې څښلې دي - اوبه به وڅښي

آب خورده است آب را خواهد خورد

اوبه یې نه وڅښې - اوبه یې نده څښلې - اوبه به

آب نخورد آب نخورده است آب

نه وڅښي - اوبه دې وڅښې - اوبه دې څښلې دي

نخواهد خورد آب خوردی آب خورده

اوبه به وڅښې - اوبه دې نه وڅښې - اوبه دې نده څښلې

آب خواهی خورد آب را نخوردی آب را نخورده -

اوبه به نه وڅښې - اوبه مې وڅښې - اوبه مې څښلې دي

آب را نخواهی خورد آب را خوردم آب را خورده ایم

اوبه به وڅښم - اوبه مې نه وڅښې - اوبه مې نده څښلې

آب را خواهم خورد آب را نخوردم آب را نخورده ایم -

اوبه به نه وڅښم - پوښ واغونده - پوښ مه اغونده

آب را نخواهم خورد پوشاک و رخت بپوش پوشاک و رخت را مپوش

پوښ لږ اغونده - سادګي ده - ډېر پوښ مه اغونده

رخت کم بپوش - که سادگی ست بسیار رخت مپوش -

اسراف دی - اسراف بد دی - قبا یې واغوسته

که اسراف است اسراف بد است قبا را پوشید

قبا یې اغوستې ده - قبا به واغوندي - قبا یې نه واغوسته

قبا را پوشیده است قبا را خواهد پوشید قبا را نپوشید

قبا یې نده اغوستې - قبا به نه واغوندي - قبا دې

قبا را نپوشیده است قبا را نخواهد پوشید قبا را

واغوسته - قبا دې اغوستې ده - قبا به واغوندې -

پوشیدی قبا را پوشیده قبا را خواهی پوشید

قبادی نه واغسته - قبادی نده اغستی - قبا به نه واغندِ

قبا را نپوشیدی قبارا نپوشیده - قبا را نخواهی پوشید -

قبامی واغسته - قبامی اغستی ده - قبا به نه واغندم

قبا را پوشیدم قبارا پوشیده ایم قبا را خواهم پوشید

قبامی نه واغسته - قبامی نده اغستی - قبا به نه واغندم

قبا را نپوشیدم قبارا نپوشیده ایم - قبارا نخواهم پوشید

پګړی پسر کړه - پګړی مه پسر کوه - پګړ ستا مناسب نده -

دستار بسر کن دستار بسر مکن دستار شما را مناسب نیست

پګړی ډېره پسر کوه - چه سُنّت ده رَسُولُ الله ده -

دستار البسیار بسر کرده میباش که سنت رسول الله ست صلی الله علیه وآله وسلم

پګړی یه پسر کړه - پګړی یه پسر کړی ده - پګړی به پسر کړی

دستار را بسر کرد - دستار را بسر کرده ست - دستار را بسر خواهد کرد

پګړی یه پسر نکړه - پګړی یه پسر کړی نده - پګړی به یې پسر نکړی

دستار را بسر نکرد دستار را بسر کرده نیست - دستار را بسر نخواهد کرد

پګړی دی پسر کړه - پګړی دی پسر کړی ده - پګړی به پسر کړې

دستار را بسر کردی دستار را بسر کرده - دستار را بسر خواهی کرد -

پګړی دې پسر نکړه - پګړی دی پسر کړی نده - پګړی به پسر نکړې -

دستار را بسر نکردی - دستار را بسر نکرده - دستار را بسر نخواهی کرد

پګړی می پسر کړه - پګړی می پسر کړی ده - پګړی به پسر کړم -

دستار را بسر کردم دستار را بسر کرده ایم - دستار را بسر خواهم کرد -

پګړی می پسر نکړه - پګړی می پسر کړی نده - پګړی به پسر نکړم -

دستار را بسر نکردم دستار را بسر نکرده ایم - دستار را بسر نخواهم کرد

چارګزی ترملاوه تړه - چارګزی ترملا مه تړه -

چارگزی بکمر ببند چارگزی را بکمر مبند -

چارګزی ډېره نارواده - په تړل کښی ی فائده نشته -

چارگزی بسیار ناروا است در بستن وے فائده نیست -

چارګزی ترملا کړه - چارګزی ترملا کړی ده - چارګزی

چارگزی را بر کمر کرد چارگزی را بر کمر کرده است - چارگزی را

به ترملا کړی - چارګزی یه ترملا نکړه - چارګزی یه

بر کمر خواهد کرد - چارگزی را بر کمر نکرد چارگزی را

ترملا کړی نده - چارګزی به ترملا نکړی - چارګزی دی

بر کمر نه کرده ست - چارگزی بر کمر نخواهد کرد - چارگزی را بر کمر

ترملا کړه - چارګزی دی ترملا کړی ده - چارګزی به ترملا کړې

بر کمر کردی - چارگزی را بر کمر کرده چارگزی را بر کمر خواهی کرد

چارګزی دی ترملا نکړه - چارګزی دی ترملا کړی نده

چارگزی را بر کمر نکردی چارگزی بر کمر نکرده

چارګزی به ترملا نکړې - چارګزی می ترملا کړه -

چارگزی را بر کمر نخواهی کرد - چارگزی را بر کمر کردم

چارګزی می ترملا کړی ده - چارګزی به ترملا کړم

چارگزی را بر کمر کرده ایم - چارگزی بر کمر خواهم کرد -

چارګزی می ترملا نکړه - چارګزی می ترملا کړی نده

چارگزی را بر کمر نه کردیم چارگزی را بر کمر نکرده ایم

چارګزی به ترملا نکړم - د قصب پر توکټ وکړه -

چارگزی را بر کمر نخواهم کرد - از قصب تنبان بکن -

دَ قصب پرتوګ مه کوه - دَ سپینی قمیص وکړه -

از قصب تنبان مکن از سپیدی پیرهن بکن -

دَ سپینی قمیص مه کوه - وریښم زینت دښځو دی -

از سپیدی پیرهن مکن ابریشم زینت زنان است

او نارینه وُ ولره - خدا یو رسول ناروا کړی دی

و مر مردان را خدا و رسول ناروا کرده است

هم په دغه رنګ سپین زر - او سره زر ناروا دی -

هم به همین قسم نقره و طلا ناروا است -

پرهیز دی سردان مسلمانان ورځنې ډیر کړی -

پرهیز مردان مسلمانان از وی بسیار کنند

چری نه وی چه په اغوستن سره دَ دوی ځان سزاوار

جائے نباشد که به لباس اینها جان خود را سزاوار

دَ اُور کړی - او ګوتی په قدر د یوه مثقال د سپین زرو

آتش کنند - و انگشتری بقدر یک مثقال نقره

که حاکم یا قاضی یا مفتی یه د پاره دمهر د کاغذ

اگر حاکم یا قاضی یا مفتی از بهر مُهر کاغذ

پلاس کړی - باک ئی نشته - ګوتی پلاس کړه -

بدست کند - باکش نیست - انگشتری را بدست کن -

ګوتی پلاس مکوه - ګوتی څه کوی - ګوتی پلاس کړه

انگشتری بدست مکن - انگشتری چه میکنی - انگشتری را بدست کرد

ګوتی ی پلاس کړی دهٔ - ګوتی به پلاس کړی -

انگشتری را بدست کرده ست - انگشتری را بدست خواهد کرد -

ګوتی دی پلاس کړه - ګوتی دی پلاس کړی ده -

انگشتری را بدست کردی انگشتری را بدست کردهٔ -

ګوتی به پلاس کړم - ګوتی مے پلاس کړه - ګوتی می پلاس کړی ده

انگشتری را بدست خواهم کرد - انگشتری بدست کردم - انگشتری را بدست کرده ایم

ګوتی به پلاس کړم - ګوتی می پلاس نکړه - ګوتی می پلاس کړی نده

انگشتری را بدست خواهم کرد - انگشتری را بدست نکردم - انگشتری را بدست نکرده ایم

ګوتی به پلاس نکړم - هم په دغه قیاس ی هغه نور هم زده کړه

انگشتری را بدست نخواهم کرد - هم به همین قیاس دیگر الفاظ را هم یاد کن

اتم باب په بیان کښې دَ هغو الفاظو چه صحرا نشینان

هشتم باب در بیان همان لفظها که صحرا نشینان

او مالداران ئی ډیر مستعملوینه او سرکار د دوی وی

با مال داران اش بسیار مستعمل میکنند و سرکار ایشان باشد

غوایه وتړه - غوایه مه تړه - غوایه وه پیایه - غوایه مه پیایه

گاو ها را بسته کن - گاو ها را بسته مکن گاو ها را بچران گاو ها را مچران

غوایه پریږده - چه بچپله څری - غوایه چه نکړدی

گاو ها را بگذار که خود بچرد گاو ها را چاق کرد

غوایه څاربه دی - غوایه څاربه کړه -

گاو ها چاق هست گاو ها را چاق کرد

غوایه ی څاربه کړی ده - غوایه به څاربه کوی -

گاو ها را چاق کرده است گاو ها را چاق خواهد کرد

غوایه ی څاربه نکړه - غوایه یه څاربه کړی نده

گاو ها را چاق نکرد گاو ها را چاق نکرده است

غوایه به ځاربه نکړی - غوایه دی ځاربه کړه - غوایه دی
گاو ها را چاق نخواهد کرد گاو ها را چاق کردی گاو ها را
ځاربه کړی دی - غوایه به ځاربه کړي - غوایه دي ځاربه نکړه -
چاق کرده - گاو ها را چاق خواهی - گاو ها را چاق نکردی
غوایه دی ځاربه کړی ندی - غوایه به ځاربه نکړي -
گاو ها را چاق نکرده - گاو ها را چاق نکردی
غوایه می ځاربه کړه - غوایه می ځاربه کړی دی - غوایه به
گاو ها را چاق کردم - گاو ها را چاق کرده ایم - گاو ها را
ځاربه کړم - غوایه می ځاربه نکړه - غوایه می ځاربه کړی ندی
چاق خواهم کرد - گاو ها را چاق نکردم - گاو ها را چاق نکرده ایم -
غوایه به ځاربه نکړم - غنلی وه پیایه - غنلی مه پیایه
گاو ها را چاق نخواهم کرد - گوسپند بچران گوسپند مچران
غنلی راوله - لیری ورایله کړه - شودې ولوشه
گوسپند را بیار - بره ها را باپستان رها کن - شیر بدوش -
شودې مستې کړه - شودې مه لوشه - شودې ليوو ته پرېږده -
شیر را ماست کن - شیر مدوش شیر را به بره ها بگذار
چې وګړوی خواران ډه نګر دی - غنلی به ولوو -
که بخورد - خوار ها لاغر ست - گوسپند ها را دوشید -
غنلی به لوی دی - غنلی به ولوشی - غنلی به نه ولو -
گوسپند ها را دوشیده ست گوسپند ها را خواهد دوشید - گوسپند ها را ندوشید
غنلی ی ندی لوبه - غنلی به نه ولوشی -
گوسپند ها ندوشیده ست - گوسپند ها نخواهد دوشید -

غنلی دی ولو - غنلی دی لویه دی - غنلی به ولوش
گوسفند ها دوشیدی گوسفند ها را دوشیده - گوسفند ها را خواهی دوشید
غنلی دی نه ولو - غنلی دی ندی لویه - غنلی به نه ولوش
گوسفند ها را ندوشیدی گوسفند ها را ندوشیده - گوسفند ها نخواهی دوشید
غنلی می ولو - غنلی می لوی دی - غنلی به ولوشم
گوسفند ها را دوشیدم - گوسفند ها را دوشیده ایم - گوسفند ها خواهم دوشید
غنلی می نه ولو - غنلی می ندی لوی - غنلی به نه ولوشم
گوسفند ها را ندوشیدم گوسفند ها را ندوشیده ایم - گوسفند ها را نخواهم دوشید
وقت د غرمی دی غنلی راغلی دی - شپانه په رسه ستړی دی
وقت نیمروزه ست گوسفند ها آمده هست - چوپان برسن لسته است
وینځی ورسه کټوی ورواخله - پیو ړومبی وی که واخله
کنیز برو دیگ براپش بردار از شیر دار پیشها پر بردار
مزکه واښه ده غنلی پر پیایه - که واښه نه وو هلته ی پیایه
زمین علف ست گوسفند ها را بروبچران - اگر علف نبود بعد ازاں ببر -
پسرلی سږ ښه دی تر حد پیو رنه - بوده راڅرومی ما په دکو ته
بهار امسال خوبست از حد زیاده - جوانان ے آید سیر لبو خانه
شپنه وغره وته غنلی بوزه - چه مړه شی لښه بګروزه -
چوپان بطرف کوه گوسفند ها را ببر - که سیر بیاید از خوب ببرد
هم به دوی خوری د ماښځ کلون - هم هسی نګ د ونوی لکون
هم اینها خواهد خورد کلهاے ماش را - هم همچنین قسم میخورد علفہائے مجگک را
څرب به دوی شی لحده زیاتي - شودې به ډیری کړي نو
چاق اینها میشود از حد زیاده شیر بسیار خواهد کرد -

کږدۍ وه درزوه ژمی دی - کږدۍ مه درزوه اوس اړه نشته
خیمه سیاه را برپاکن زمستان ہست خیمه سیاه را برفا مکن الحال ضرورت نیست

کږدۍ ی وه درزوله - کږدۍ ی درزولې ده - کږدۍ به ی وه درزوی
خیمه سیاه را بر پا کرد - خیمه سیاه را برپا کرده ہست - خیمه سیاه را برپا خواہد کرد

کږدۍ یې نه وه درزوله - کږدۍ ی نه ده درزولې - کږدۍ به ی نه وه درزوی
خیمه سیاه را برپا نکرد - خیمه سیاه را برپا نکرده ہست - خیمه سیاه را برپا نخواهد کرد

کږدۍ دی وه درزوله - کږدۍ دی درزولې ده - کږدۍ به وه درزوې
خیمه سیاه را برپا کردی - خیمه سیاه را برپا کرده - خیمه سیاه را برپا خواهی کرد -

کږدۍ دی نه وه درزوله - کږدۍ دی نه ده درزولې - کږدۍ به نه وه درزوې
خیمه سیاه را برپا نکردی - خیمه سیاه را نکرده برپا - خیمه سیاه را برپا نخواهی کرد

کږدۍ می وه درزوله - کږدۍ می درزولې ده - کږدۍ به وه درزوم
خیمه سیاه را کرده ایم برپا - خیمه سیاه را برپا کرده ایم - خیمه سیاه را برپا خواهم کرد -

کږدۍ می نه وه درزوله - کږدۍ می نه ده درزولې - کږدۍ به نه وه درزوم
خیمه سیاه را نکردم برپا - خیمه سیاه را نکرده ایم برپا - خیمه سیاه را نخواهم برپا کرد

وکډېږه - مه کډېږه - وکوم لورته کډېږې - چېرې به واړوې
کوچ کن - کوچ مکن - بکدام طرف کوچ میکنی - کجا نزول میکنی -

وکډېده - کډېدلی دی - وه به کډېږي - نه وه کډېږي -
کوچ کرد - کوچ کرده ہست - کوچ خواهد کرد - نکرد کوچ

کډېدلی نه دی - نه به وکډېږي - وکډېدې - کډېدلی ی -
کوچ نکرده ہست - نخواهد کوچ کرد - کوچ کردی - کوچ کرده -

وه به کډېږې - نه وکډېدې - کډېدلی نه ی - نه به وکډېږې -
کوچ خواهی کرد - نکردی کوچ - کوچ نکرده - نخواهی کوچ کرد -

وکډېدم - کډېدلی یم - وه به کډېږم -
کوچ کردم - کوچ کرده ام - خواهم کوچ کرد -

نه وکډېدم - کډېدلی نه یم - نه به وکډېږم -
نکردم کوچ - کوچ نکرده ایم - نخواهم کوچ کرد

لرګي یا بوټي وکړه ژمی راځي - لرګي او بوټي مه کوه
چوب یا بوته بکن زمستان مے آید - چوب و بوته مکن

ژمی لا لري دی - خدای زده چه څوک به ژوندی وي -
زمستان هنوز دور ہست - خدا میداند - که تا کے زنده خواهد بود

تر اوبو مخوا څوک ګاولی نه کاږي حرص مکوه -
از آب پیشتر کسے پائنار ها نمے کشد - حرص مکن

حریص محروم وي - نصیحت واخله - فایده به درکړي
حریص محروم مے باشد - نصیحت بردار - فائده خواهد داد

لرګي ی وه کړه - لرګي ی کړي دي - لرګي به وکړي -
چوب یا ہیزم را کرد - ہیزم را کرده است - ہیزم را خواهد کرد -

لرګي ی نه وکړه - لرګي ی نه دي کړي - لرګي به نه وکړي
ہیزم را نکرد - ہیزم را نکرده ہست - ہیزم را نخواهد کرد -

لرګي دی وکړه - لرګي دی کړي دي - لرګي به وکړې
ہیزم را کردی - ہیزم را کرده - ہیزم را خواهی کرد -

لرګي دی نه وکړه - لرګي دی نه دي کړي - لرګي به نه وکړې
ہیزم را نکردی - ہیزم را نکرده - ہیزم را نخواهی کرد

لرګي می وکړه - لرګي می کړي دي - لرګي به وکړم
ہیزم را کردم - ہیزم را کرده ایم - ہیزم را خواهم کرد -

لوګي مې نه وکړه - لوګي مې نه دي کړي - لوګي به نه وکړم -
هیزم را نکردم   هیزم را نکرده ایم - هیزم را نخواهم کرد -
مېنه وکړه مېنه مکوه - مېنه به چرته نه کوې - پرزمه
منزل بکن منزل مکن منزل کجا تو میکنی برکنه
مېنه اوسه - په اژمي به چرته ولاړ سې -
منزل باش باین زمستان کجا وکدام طرف خواهی رفت -
عبث سفر مه کوه - خپل ځان به خوار کړې -
عبث سفر مکن جان خودرا خوار میکنی

نهم باب په بیان کښې د الفاظو چه ښکاریان مستعملوین
نهم باب دربیان لفظهائے که شکاریان مستعمل میکنند

د هوسي ښکار کوه - د مرغه ښکار مه کوه - فایده نه لري
از آهو شکار بکن از مرغ شکار مکن فائده ندارد
هوسي ې وه ویشته - هوسي ې ویشتلې ده -
آهو را زد آهو را زده هست
هوسي به وه ولې - هوسي ې نه وه ویشته - هوسي ې
آهو را خواهد زد آهو را نزده آهو را
نه ده ویشتلې - هوسي ې به نه وه ولې - هوسي دې
نزده هست - آهو را نخواهد زد آهو را
وه ویشته - هوسي دې ویشتلې ده - هوسي به وه ولې
زدی آهو را زده آهو را خواهی زد
هوسي دې نه وه ویشته - هوسي دې نه ده ویشتلې
آهو را نزدی آهو را نزده

هوسي به نه وه ولې - هوسي مې وه ویشته - هوسي مې
آهو را نخواهی زد آهو را زدم آهو را
ویشتلې ده - هوسي به وه ولم - هوسي مې نه وه ویشته
زده ایم آهو را خواهم زد آهو را نزدم
هوسي مې نه ده ویشتلې - هوسي به نه وه ولم
آهو را نزده ایم آهو را نخواهم زد -
ټوپک وه وله - ټوپک مه وله - د ټوپک وزنه ونیسه
توفنگ بزن توفنگ مزن سر توفنگ را وزنه بگیر
پس له هغه ټوپک وه وله - خطا به کمه ولي - دا زده کړه
بعد از ان توفنگ بزن خطا کم خواهد زد - این یادگیر
په دارو کښې هم وغواړه - که دارو وي پرخواصاف وي -
در باروتش هم بخواه اگر باروتش بر طبیعت او صاف باشد -
ټوپک به ښه ولي - او که دارو وي لخوا چف وي ویشته
توفنگ خوب خواهد زد واگر باروت او از طبیعتش چف باشد زدن
نه وکه - د ټوپک وزنه ې وه نیوه - وزنه ې نیولې ده -
نخواهد کرد توفنگ را وزنه گرفت وزنه اش گرفته هست
وزنه به وه نسي - وزنه ې نه وه نیوه - وزنه ې نه ده
وزنه را خواهد گرفت وزنه را نگرفت وزنه را نه
نیولې - وزنه به نه ونسي - وزنه دې وه نیوه -
گرفته هست وزنه را نخواهد گرفت - وزنه را گرفتی
وزنه دې نیولې ده - وزنه به وه نسې
وزنه را گرفته وزنه را خواهی گرفت -

وزنه دی نه وه نیوه - وزنه دی نه ده نیولی - وزنه به نه وه نیسی
وزنه را نگرفتی - وزنه را نگرفته - وزنه را نخواهد گرفت

وزنه می وه نیوه - وزنه می نیولی ده - وزنه به وه نیسم
وزنه را گرفتم وزنه را گرفته ایم وزنه را خواهم گرفت

وزنه می وه نیوه - وزنه می نه ده نیولی - وزنه به نه نیسم
وزنه را نگرفتم وزنه نگرفته ایم - وزنه نخواهم گرفت

دغره ښکار آسان دی - او دسمې ښکار گران دی -
شکار کوه آسان است واز زمین هموار شکار گران است

هوسی پر راواړوه - چه زه ورته پټ سم - کندی ئې وه ولم -
آهو را بر من بگردان که من باایشان پنهم شوم شاید که بزنم

کفتری او زرکی وهیلی - هم هسې اړول غواړی
کبوتر و کبک و مرغابی هم همچنین گردانیدن میخواهد

که څوک ئې درواړوی - او ته درابند ورته وه نیسی
اگر کسے برشما بگرداند و شما دربند باایشان بگیری

خوا ناخوا به ئې پسې مجبور وه ولې - په دې شرط که رنجک
خواه ناخواه بسیم ها خواهی زد بااین شرط اگر رنجک

اور واخلی - رنجک ئې اور واخست - رنجک ئې
آتش بردارد - رنجکش آتش برداشت رنجکش

اور اخستی دی - رنجک به ئې اور واخلی -
آتش برداشته است رنجکش آتش خواهد برداشت

رنجک ئې اور وانخست - رنجک ئې اور اخستی ندی
رنجکش آتش برنداشت رنجکش آتش برنداشته است

رنجک به دی اور وانخلی - رنجک دی اور واخست -
رنجکش آتش نخواهد برداشت رنجک تو آتش برداشت

رنجک دی اور اخستی دی - رنجک به دی اور واخلی
رنجکت آتش برداشته است رنجکت خواهد آتش برداشت

رنجک دی اور وانخست - رنجک دی اور ندی
رنجکت آتش برنداشت - رنجکت آتش

اخستی - رنجک به دی اور وانخلی - رنجک می
برداشته ست رنجکت آتش نخواهد برداشت رنجک من

اور واخست - رنجک می اور اخستی دے
آتش برداشت رنجک من آتش برداشته است

رنجک به می اور واخلی - رنجک می اور وانخست
رنجک من آتش خواهد برداشت رنجک من آتش برنداشت

رنجک می اور ندی اخستی - رنجک به می اور وانخلی -
رنجک من آتش برنداشته است - رنجک من آتش نخواهد برداشت

رباعی

زه یم کفتر اجل شهین دے	د ده لویری می زړګی شین دے
من کبوترم اجل شاهین است	از ترس وے دلم پر کین است
که دانه اخلم صورت می ریږدے	صیاد نیولی دانه کمین دے
اگر دانه بردارم صورت من بیلرزد	صیاد گرفته ست بهر من کمین را

رباعی

جرس نارکړي پاڅه لېږده — وطن دي بل دی دامقام پرېږده
جرس فریاد کرد که برخیز کوچ کن — وطن شما دیگر هست این بگذار
یاران دي کوچ که غافله ویښ سه — رهزن ولاړ دي پر متاع رېږده
یاران شما کوچ میکنند غافل بیدار شو — رهزن که عبارت از شیطان ست ایستاده است بر متاع لرزه کن

رباعي

اوښې مي څاڅي له جګر خون — اور مي لګېږي د زړه په خون
اشک من میچکد از جگر خون — آتشم در میگیرد بخانه دلم
عیش د دنیا به پیر محمد څو که — چه خاورو کړه کنبلي مخون
عیش دنیا را پیر محمد چند خواهد کرد — که خاکها زیر کرد مقبول خان را

لسم باب په بیان کښې د لغاتو او د اسماوو مفردو دی

دهم باب در بیان لغتها و اسمهاے مفرده هست

مشتمل پر شپږ فصل. اول فصل په بیان کښې د اسماوو د هغو
مشتمل بر شش فصل اول فصل در بیان اسمهاے آن چیزها
څیزونو چه په آسمان کښې دي یا قریب و آسمان ته دي
که در آسمان هست یا قریب بآسمان است -

نمر - سپوږمۍ - پېروني - ستوري - تنا - برېښنا
آفتاب مهتاب پروین ستاره پایه و مرتبه برق
سره وږشنه - اوریځ - اوره - څاڅکي - ږلۍ - واوره
سرخ و سبز که بر آسمان ایستاده میشود غیم - ابر قطره دریا چکله آب - ژاله - برف
باد باران - ږو - ګرځ - تندره - تکه - ساړه - غاړمه
باد باران باد گرد و غبار - صاعقه آسمانی نیز صاعقه ست سرما گرمی

ځاښت - غرمه - نماز پېشین - ماښام - نیمی شپې - نمر خاته -
چاشت نیمروزه نماز پیشین نماز شام نیم شب مشرق برآمدن آفتاب
قبله - سهیل - قطب - شمال - پوړته - کښته -
قبله جنوب شمال شمال بالا پائین -

دوهم فصل په بیان کښې د حیواناتو چه سوالغانوي

دوییم

سړی - نارینه - مېړه - هلک - ښځې - ماندینه - عورت -
مرد مردانه مرد بچه زن زن زن
جینۍ - نر - ښځه - آس - اسپه - بهانږ - غویی
دختر نر ماده اسپ مادیان کره گاو نر
غوا - سخندر - اوښ - اوښه - جونګی - خر - خره -
ماده گاو گوساله شتر اروانه شتر بچه خر ماده خر
عیره - کچر - کچره - مېږ - مږه - وری - وزه -
کوره خر قاطر نر قاطری ماده میش قوچ بره بزی ماده
وز - مرغومی - مرغومچینه - هوسۍ - هوسۍ نر کینه
بزی نر بزغاله نر ماده اش آهوے نر ماده اش نیز آهو نر
کبلۍ - غرڅنۍ - سیږه - سوی - شرمښ - لېوه -
آهو بره قوچ کوه میش کوهی خرگوش گرگ نیز گرگ
کاږه بل - کوږ - یږ - مزري - سرکوزی - ګنډیوه
کفتار نیز کفتار خرس شیر خوک نیز خوک ست
پړانګ - ګیدړه - چغال - ګورکښ - خانګی -
پلنګ روباه شغال گورکش سوش وحشی

کشف - شکون - سبزکی - مږک - مږکه - مار - لړم -

کاسپشت - جریه - خارپشت - موش - کورموش - مار - کژدم

مچ - میږی - چینجی - پیشی - سپی - کوتره - تازی

مگس - مورچه - کرم - گربه نر - سگ - رمبین - تازی

خنډکی - سپۍ - کوکری - دریم فصل په بیان کښ د مرغانو

تولہ - ماده سگ - سگ بچه

باز - شهین - همای - گرگسی - پلمو - نبختی -

باز - شاهین - همائے - کرگس - نیز کرگس - بزرگرکس

ملاچرگک - کارګه - کړک - کاغی - ساره - هیلی -

هدهد - کلاغ بیشه - کلاغاچه - کلاغ کشت - سار - مرغاوی

بطه - کمول - زانریه - لنډه کا - کوتان - کچیر -

بط - کلنگ - کورلنگ - تغاز - قوتان

مینا - طوطی - بلبله - کفتره - نظوی - بم - تارو - خرکته - کتوان

بلبل - کبوتر - فاخته - بوم - توراج - سیه سینه - چاروهما

زرکه - سیسی - کرکه - مرغی - چرگ - چرکه - چوغک - توکی -

کبک - توهی - کرگ - الیضاً کرگ - خروس - ماکیان - گنجشک - پرشترک

چرندوکی - چیچی - هکی - غماشی -

مرغکی کوچک که از شاخ بشاخ می پرد - چوچه - تخم - پشه

څلورم فصل په بیان کښ د باقی اشیاؤ چه موده وو

سره زر - سپین زر - مس - کلایین - پاره -

طلا - نقره - مس - قلعی - سیماب

اوسپنه - زیر - برنج - سرف - کټ -

آهن - برنج - برنج - سرب سکه - هفت جوش

دیګ - کډوه - هرکاره - کاچوغ

دیگ - آفتابه - روغن داغ - قاشوغ کلان

چمچی - کوشی - چاره - توره - توفک

قاشوغ خورد - بزرقاشوغ - کارد - شمشیر - تفنگ

دسرچاره - استن - یوم کهی - سپاره -

پاکی - سوزن - بیل - تیشه ابوته زدن - فال

تغری - توبری - پسول - کهته - مرغلری -

سه پایه دیگ - پیکام - ایرنج زن - بزرایرنج زن - جمع مروارید

مرغلره - غمی - غمی - والی - والی - پیزوان - څروکی

یک مروارید - یک نگین - جمع نگین - یک گوشواره - گوشوارها - حلقه بینی

ګوتی - ریرم - اکرب - مری - کنجکی -

انگشتری - مرجان - کهربا - مهره - کوڑی

کوچی - کوکر - زرنیخ - مردارسنګ

از جنس نجگک که بسیار خورد است - کوکرو - زرنیخ - مردار سنگ

رانجه - سنجرف - اور - اوبه - باد - خاوری - غر -

سرمه - سنجرف - آتش - آب - باد - خاک - کوه

کانی - ډبره - سخر - کوهنک - لوټ - زمکه - خون کوډلا -

سنگ - سنگ - سنگ خارا کلان - کال - کلوخ - زمین - خانه - خانه که از چوب و خشت و خاک بسازند

چپوښ - کوزدی - پیچول - سفرخی - مرانده -

چوپوش - سیه خانه - سیه خانه - سیخ سیه خانه - طناب سیه خانه

مېږوی - کږاست - کښله - تلتک - ورستن - لحن

نخ ند گلیم لحاف لحاف لحاف

بالښت - مسله - لرګی - لرکی - بوټه‌ی - بوټې

بالشت جاے غلط چوب چوبها بوته بوتها

دود - واله - لښتی - قمیص - پرتوګ - خولی

نهر جوے جوے بچه پیراهن تنبان کلاه

لنګی - کیش - دوبټه - دوهر - جابی - پګړی

لنگ کیش چادر سفید بے اغاز بز چادر سفید جالی دستار

بنی آدم - فرښته - پیری - لاس - پښه - پښې

ملایک جن دست پاے پاها

زنګون - نو - غولانځ - تی - کته - کتی - نوک

زانو ناف پستان سر پستان - انگشت انگشتها ناخن

نوکان - غوږ - پزه - خوله - خولې - غاښ

ناخنها گوش بینی دهن دهنها دندان

اورې - شونډه - شونډان - مخ - وروځې

دارونه دندان لب لبها روی ابرو

سترګې - بانړو - زنۍ - بارخو - غاړه - څنغرک

چشمها مژگان زنخ گردن گلو

ږیره - بریت - ویښته - ږمنځ - اوږه - ملا

ریش سبیل موی موی شانه شانه کمر

ګس - ورون - پنډۍ - کاسه - ښهنګ - کنجی

شکم ران ساق کاسه شهنگ کتچی آب خوردن

کوزه - کټوی - منګی - کودی - نغری - سوده

کوزه دیگچه خوردگی کوزه کلان سفال اوجاغ سبد

جلت - کېږه - غله - کښت - بوکری - غنم - اوربشی

جلت چرخ کشت قدرے از زمین که بکارد - گندم جو

پروړ - بیده - درمند - غوبل - ماش - منګی

کاه بیده خرمن چوغل ” نیز ماش

بزدن - غوښت - وریجې - غوښې - غوړی

ارزان کال برنج گوشت روغن

کوچ - شلمب - شوده - مستې - پوخه - اوربه

مسکه آبدوغ شیر ماست پنیر تازه تبج

پیروی - شځک - وړی - وږغونی - زړه

قیماق کف پشم موئے بز وغیره دل

ینه - سږی - پښتورګی - توری - پښتۍ

جگر نف گرده سپرز قبرغه

ولی - پوستی - څاه - سولاغه - رسی

شانه پوستک چاه دولچه رسن

وابښ - کوری - کاه کښه - پلار زوی - خور

ریحان کاه کش نیز کاه کش پدر پسر خواهر

ورور - اکا - ماما - انا - ترورې - مت

برادر عم خال جده عمه زمین ریگناک

متې - موټ - مټه - پټ - ښکاره - شګلند

بازو مشت سعی وکوشش بلیغ - پوشیده - ظاهر نیز ظاهر

لوړ - لوړګ - تَه - بَدْ - ښه - نیک - ځیت - جوړی -
بالا - دست چوب - تَه - بد - خوب - خوب - حیثیت - جوری

ټُکړۍ - وَاړَه - واړه - چنبری - ځُونۍ - نکری -
نوعی از چیت - بسیار - ریزه ویند - چنبری - بزرچنبری - چادر

پَړُونی - لاس بندی - فصل په بیان کښ د رنځونو
چادر - دست بند - در بیان - رنجها

تبَه - زیړی تبه - لوی تبه - ښه تبه - وه چلی ښکاروے
تپ - تپ برقان - دامنه - بزردامنه - بیزردامنه - ذات الجنب

سړه تبه - توده تبه - ځاوتی - ښه یکه تبه - کوی نړی
تپ لرزه - تپ گرم - تپ سه یک - بیزرتپ سه یک - ابله - سرخکان

خُوَراړه - لګخوک - شنځیه - وراڅه - دکال دانه - اودماګه
گوشت خورک - بزه کان - دنبل - خنازیر - دانهٔ سال - ثیرنیک

سپومی - حښه - نیم سری - غاړه - نس خوږی - قوم
خیشکے - حسوه - دردنیم سر - چاپیدگے - دردشکم - گرگے

ګنګ - کوڼ - ړُوند - پک ګډ - وچن - وُوچن
گنگ - کر - کور - پکچل - لنگ - خشک اندام - دجانزه - بادی

وُو - سُوزګ - دغاښ درد - خوله خوږی - پلځ
باد - سوزاک - درد دندان - درد دهن - دردچشم

دستونی وَل - ځاړی - تُوری - دزړه - شوګه
درد گلو - موی خورک - سپرز - درد دل

دکولو بیځ - دسر درد - مره - خُوږ -
درد روده - درد سر - تپ - دق

فصل په بیان کښ د حروفو تهجیو

ا ب ت ټ ث ج چ ح خ ځ څ د ډ ذ ر ړ

ز ږ ژ س ش ښ ص ض ط ظ ع غ ف ق ک

ګ ل م ن ڼ لا ء ی -

تمثیلهای حروف که در افغانی آمده است اینست فاعلم

ټ همچون پټ - څ همچون چاړه - ځ همچون ځلره - ځ
پنهم - کارد - چرا

همچون ځیګر - ډ همچون ډوډی - ړ همچون لوړ - ږ همچون مږ - ژ
جگر - نان - بالا - قورچ

همچون ژړا - ط همچون خرکط - ښ همچون ښادی - ګ
گریه - سینه - شادی

همچون ګل - ڼ همچون کوڼ - یا کاڼی +
گل - سنگ

تمت بعون الله الملک الوهاب - کتاب
معرفة الافغانی بید احقر العباد میر محمد مؤلف کتاب

Kh. Sarwari
03.04.2009

(معرفة الافغاني)

محرّر و معروض شد. بجناب. کامیاب. مطالب و
مقاصد مآب المخدوم الاعظم. مالک زمام حکام
العرب والعجم. المخصوص بالنفس القدسیة.
المکرّم بالریاسة الانسیة. دستور الاعاظم وزراء
عالیان. عین اعیان الامارة. والدیوان. منبع
الجود والاحسان. خلیفة الرحمن. ووارث پیغمبر
آخر الزمان. ومؤید مذهب نعمان. بالحجة والبرهان
امام الانس والجان. اعنی سلطان ابن سلطان ابن سلطان
شاه زاده سلیمان. خلّد الله ظلّ طول الزمان.
بمعرفت آقا رجبه خیرخواه دولت خداداد قوی بنیاد
مدّ ظلّه